

УДК 174 (042.4) (075.8)

DOI 10.32461/2226-3209.2.2026.362264

Цитування:

Сидоровська Є. А. Концепція часу в контексті проблематики міжкультурної комунікації: пунктуальність як тренд ділового спілкування. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2026. № 2. С. 92–96.

Сидоровська Євгенія Андріївна,
кандидат культурології,
доцент кафедри івент-менеджменту
та індустрії дозвілля
Київського національного університету
культури і мистецтв
<https://orcid.org/0000-0002-3290-5918>
evgeniasidorovska@gmail.com

Sidorovska Ye. (2026). The Concept of Time in the Context of Intercultural Communication Issues: Punctuality as a Trend in Business Communication. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 2, 92–96 [in Ukrainian].

КОНЦЕПЦІЯ ЧАСУ В КОНТЕКСТІ ПРОБЛЕМАТИКИ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ: ПУНКТУАЛЬНІСТЬ ЯК ТРЕНД ДІЛОВОГО СПІЛКУВАННЯ

Мета дослідження – розглянути концепцію часу крізь призму проблематики пунктуальності як важливої складової міжкультурної комунікації та виявити її варіативність відповідно до специфіки монохромних і поліхромних культур. **Методологія дослідження.** Застосовано метод типологічного аналізу, системний метод, метод культурно-історичного та компаративного аналізу, метод теоретичного узагальнення та ін. **Наукова новизна.** Досліджено проблематику пунктуальності як ділової міжкультурної компетентності крізь призму специфіки сприйняття часу представниками монохромних та поліхромних культур (за Е. Голлом); розглянуто сприйняття та осмислення часу в західних та східних культурах в контексті культури ділового спілкування. **Висновки.** Культура поведінки ділової людини є запорукою успішної взаємодії з партнерами. Пунктуальність є глобальним стандартом і одним із найважливіших аспектів культури поведінки в діловому середовищі, показників ефективності ділового спілкування, міра здатності виконати певні домовленості вчасно. Як один із основоположних принципів ділового етикету, пунктуальність – це не лише дотримання розкладу, а демонстрація поваги, рівня професіоналізму та надійності відносно інших. Визнана глобальним стандартом ділового спілкування, пунктуальність все ж варіюється відповідно до специфіки домінуючої темпоральної тенденції, які проявляються: у схильності планувати, акцентувати увагу на вирішенні одного питання протягом визначеного періоду часу, дотримуватися домовленостей (монохромна культура) та наданні переваги ставленню, вмінню виконувати кілька завдань одночасно і адаптуватися до обставин (поліхромна культура). Ефективна міжкультурна комунікація представників різних культур в єдиному ритмі передбачає наявність спільних уявлень про пунктуальність, зокрема час очікування, попередній час та ін., іншими словами – сформовану ділова міжкультурна компетентність, що надає можливість нівелізувати конфліктні ситуації, пов'язані з різним сприйняттям часу.

Ключові слова: час, пунктуальність, ділове спілкування, міжкультурна комунікація, монохромна та поліхромна культура.

Sidorovska Yevheniia, Candidate of Cultural Studies, Associate Professor of the Department of Philosophy and Pedagogy, Kyiv National University of Culture and Arts

The Concept of Time in the Context of Intercultural Communication Issues: Punctuality as a Trend in Business Communication

The purpose of the study is to consider the concept of time through the prism of the issues of punctuality as an important component of intercultural communication and to identify its variability in accordance with the specifics of monochrome and polychrome cultures. **Research methodology.** The method of typological analysis, the system method, the method of cultural-historical and comparative analysis, the method of theoretical generalisation were applied. **Scientific novelty.** The issue of punctuality as a business intercultural competence was studied through the prism of the specifics of the perception of time by representatives of monochrome and polychrome cultures (according to E. Hall); the perception and understanding of time in Western and Eastern cultures in the context of the culture of business communication is examined. **Conclusions.** The culture of behaviour of a business person is the key to successful interaction with partners. Punctuality is a global standard and one of the most important aspects of the culture of behaviour in the business environment, indicators of the effectiveness of business communication, a measure of the

ability to fulfil certain agreements on time. As one of the fundamental principles of business etiquette, punctuality is not only adherence to the schedule, but also a demonstration of respect, professionalism and reliability in relation to others. Recognised as a global standard of business communication, punctuality nevertheless varies in accordance with the specifics of the dominant temporal trend, which manifest themselves: in the tendency to plan, focus on solving one issue within a certain period of time, adhere to agreements (monochrome culture) and giving preference to attitude, the ability to perform several tasks simultaneously and adapt to circumstances (polychrome culture). Effective intercultural communication between representatives of different cultures in a single rhythm assumes the presence of common ideas about punctuality, in particular waiting time, previous time, in other words – formed business intercultural competence, which provides an opportunity to level conflict situations associated with different perceptions of time.

Keywords: time, punctuality, business communication, intercultural communication, monochrome and polychrome culture.

Актуальність теми дослідження. Ділова міжкультурна компетентність – це знання культурних цінностей власної та інших країн, стиля ведення переговорів, бажаних варіантів рішення конфліктів та ін. Вона передбачає знання нормативно-ціннісних систем конкретних культур, з яким відбувається комунікативний процес. Одними з важливих аспектів, які необхідно знати в успішному діловому спілкуванні є розрізнення культур за базовими поняттями, що визначають діяльність індивідуума – соціальні стереотипи, уявлення про простір, час та ін. Таким чином сприйняття та осмислення часу позиціюється як суттєвий компонент етнічної свідомості, оскільки його структура відображає темпи та ритми розвитку певної соціокультурної системи. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю уточнення розуміння часу в монохронічних та поліхронічних культурах в контексті специфіки ставлення до пунктуальності.

Аналіз досліджень і публікацій. Різноманітні аспекти міжкультурної комунікації та ділового спілкування привертають увагу багатьох українських дослідників. Так, наприклад, І. Давидченко розглядає проблеми міжкультурної комунікації у ділових стосунках Сходу [4]; Ю. Бабятинська та К. Гусейнова з'ясовують сутність та значення професійного дискурсу міжкультурної комунікації [1]; поняття, структуру, принципи та методи розвитку міжкультурної компетентності аналізує О. Василенко [2] та ін. В окремих публікаціях одним із аспектів розглядається параметр часу або часових рамок, зокрема йдеться про статтю І. Єлейка [5], Л. Лозінської «Можливості залучення міжнародних практик введення крос-культурної комунікації для розвитку консалтингу в Україні» [6], К. Величко та Г. Тимохової [3] – авторки розглядають роль ділового етикету, зокрема пунктуальності в контексті формування ефективних бізнес-комунікацій та ін.

Мета статті – розглянути концепцію часу крізь призму проблематики пунктуальності як важливої складової міжкультурної комунікації та виявити її варіативність відповідно до специфіки монохромних і поліхромних культур.

Виклад основного матеріалу. Культура стосується колективного програмування розуму через соціально передані цінності, які формують спосіб мислення та дій людей однієї соціальної групи в різних ситуаціях [13], включаючи ділове спілкування. Щоб зрозуміти спосіб мислення та стиль ведення переговорів представників різних культур, потрібно зрозуміти впливові культурні корені.

За американським культурантропологом Е. Голлом, кожній культурі властива власна «мова» часу, використання якої великою мірою є підсвідомим процесом [12, 23]. Зазвичай це зумовлює перенесення власного розуміння часу на ставлення до нього представників інших культурних груп. У своїй праці «Мовчазна мова» [11] дослідник розрізняє те, що він називає монохромною та поліхромною культурами, відповідно до того, як в цих соціальних групах керуються часом. Суттєвою культурною відмінністю є концепція часу, що може викликати певні складності в процесі міжкультурної взаємодії представників монохромної та поліхромної культури.

Переважання монохромної або поліхромної природи людини пов'язано з тим, як вона керує своїм часом, але також з підходом до роботи та буденних завдань, комунікаційних процесів.

У країнах з так званими монохромними культурами (Північна Америка, скандинавські країни, Німеччина, Нідерланди, Великобританія) час лінійний і поділений на частини, він коштовний і дефіцитний, відповідно в діловому етикеті пунктуальність відіграє надзвичайно важливу роль. Так, наприклад, в Німеччині домінуючою темпоральною тенденцією «вважається монохромний характер, який проявляється в

явній схильності представників німецької культури до планування, дотримання домовленостей, зосередженості на виконанні однієї справи в певний проміжок часу» [7]. На думку Л. Лозінської, в Німеччині «дисципліна процесів, ясність письмової й усної комунікації, пунктуальність і орієнтація на доказовість формують стандарт партнерської взаємодії» [6]. Загалом у німецькій культурі час як комунікативний та організаційний фактор відіграє надзвичайно важливу роль. Як стверджують дослідники, німецька пунктуальність позиціюється як гарантія надійності, а «завчасне планування» – як спосіб протидіяти несподіванкам. Відповідно непунктуальна людина в німецькій культурі апоріє розглядається як непрофесійна, безвідповідальна та некомпетентна [7].

Інший підхід властивий для представників поліхромної культури (наприклад, азійської, арабської, латиноамериканської), представники якої цінують людський контакт, терпіння та чесність вище за швидкість і ефективність. Специфіка поліхромного часу зумовлює акцент на розмаїтті подій одночасно, що передбачає певну гнучкість людини відносно запланованих справ, зокрема готовність миттєво змінити графік через прагнення зберегти довготривалі стосунки, оскільки вони набагато значущіші за короткотривалі. Так, для жителів країн Близького Сходу, Африки час – поняття гнучке і його вистачає, оскільки люди надають перевагу жити, а не відчувати постійний стрес через наявність жорсткого розкладу. В поліхромних культурах пріоритет надається ставленню до інших, вмінню виконувати кілька завдань одночасно і адаптуватися до обставин.

Азійська культура в основному коріниться в конфуціанській, даосистській та індуїстській філософіях. Центральні принципи цих філософій були синтезовані в низку культурних вимірів, які відрізняють східні та західні суспільства. Основними культурними відмінностями є: індивідуалізм проти колективізму; дистанція влади; уникнення невизначеності; жіночність проти маскулітності [13, 32]; конфуціанський динамізм [14, 6]; високий проти низького контексту; та концепція часу – монохромний проти поліхромного [11, 14].

Представники азійської культури мають поліхромне ставлення до часу. Час плинний, циклічний, рекурсивний і природний, як і пори року. Як і в природі, де пори року мають свої природні ритми, людські взаємодії також

слідують природному плину часу. Тому людина повинна природно вливатися в темп подій і дозволяти часу йти своїм шляхом. Час не повинен обмежувати плин процесу людської взаємодії. Людську взаємодію не слід примушувати до заздалегідь встановлених, штучних графіків і планів. Азійські переговорники мають більшу спроможність працювати з «брудним» та менш структурованим порядком денним. Вони легко циклічно переходять між питаннями та можуть обробляти кілька питань паралельно. Короткострокові чи довгострокові орієнтації впливають на темпи переговорів. Азіати зазвичай віддають перевагу повільному темпу [9, 3]. Повільний темп переговорів в Азії пояснюється кількома факторами. По-перше, переконанням, що швидкі переговори не можуть максимізувати вигоди. По-друге, сприйняттям того, що швидке укладення угоди можна розглядати як недостатню кількість зусиль переговорника для максимізації прибутку. По-третє, «гра в часі»: швидкий прогрес свідчить про слабкість і чітко сигналізує про те, що угода потрібна більше. По-четверте, небажання ризикувати: азійські переговорники уникають брати на себе індивідуальну відповідальність і постійно консультуються зі своїм начальством. П'ята причина – це їхній процес прийняття рішень. Щоб підтримувати гармонію, розсіювати ризики та рятувати обличчя, азіати, особливо японці, використовують метод консенсусу [9, 4]. Як правило, західні та азійські переговорники мають різні ритми, і, отже, між ними немає синхронізації [9, 5]. На першому попередньому етапі, побудові відносин, західні переговорники є короткими. Після 10 хвилин розмови вони починають пропонувати пропозиції. Для азіатів попередня фаза є тривалішою та критичнішою, це соціальний обмін та церемоніальна частина [9, 5]. На другій фазі фактичних переговорів західні жителі коротко висловлюються, але азіати присвячують час розумінню всього контексту та постановці багатьох уточнюючих питань. Коли обидві сторони ведуть переговори, західні жителі прагнуть швидкого розвитку, щоб переконати та піти на поступки на початку переговорів. Азіати йдуть на поступки лише в кінці. На заключному етапі, укладанні угоди, західні переговорники, які зазвичай мають повноваження укладати угоду, діють швидко. Азійські переговорники, з іншого боку, рухаються дуже повільно, оскільки їхні повноваження самостійно укладати угоду, як правило, обмежені, і вони повинні донести

угоду до свого керівництва для затвердження [9, 6]. Однак наразі через жорстку конкуренцію в бізнесі в Азії вони ведуть переговори швидше та ефективніше, ніж раніше [10].

У діловому етикеті країн Близького Сходу темпоральність – плинна якість, відповідно під час зустрічей на регіональному рівні учасники можуть затримуватися до тридцяти хвилин без негативного впливу на репутацію, натомість від іноземних партнерів очікують дотримання часових домовленостей. Гнучкий підхід до планування переважає і в більшості країн Африканського континенту – початок зустрічі визначається не конкретним часом, а присутністю всіх ключових учасників. Певне коригування темпоральних домовленостей властиве і в країнах Латинської Америки (Аргентина, Бразилія, Мексика) та південно європейських країнах, зокрема в Іспанії, Італії та Греції [8].

В англосаксів (США, Великобританія) управління часом розглядається як показник вміння людини справлятися з іншими обов'язками. Запізнення вважається проявом неповаги, оскільки дає підстави думати, що людина оцінює власний час цінніше на час інших. Отже, пунктуальність – глибоко вкорінена культурна норма поведінки. Часова орієнтація західної людини монохромна – час лінійний, негнучкий і послідовний. Графік для американців «майже священний» [11, 157]. Це обмежений ресурс, яким слід добре керувати та максимізувати його. Акцент робиться на фіксованих графіках, сегментації часу, оперативності, графіках виконання та дедлайнах. Е. Холл припускає, що американські переговорники віддають перевагу заздалегідь визначеному та послідовному порядку денному, де рух є лінійним від одного питання до наступного. Вони втрачають рівновагу, коли їхній колега-переговорник змінює структуру порядку денного, переставляючи послідовність питань [11, 157].

Ключовими аспектами пунктуальності в західному діловому спілкуванні є:

- імідж та довіра: пунктуальність створює репутацію відповідальної людини, яка тримає слово, натомість запізнення є свідченням неорганізованості або відсутності зацікавленості;
- операційна ефективність: дотримання розкладу забезпечує безперебійне проведення зустрічей і процесі, що підвищує колективне виробництво та посилює позитивне налаштування;
- професійні цінності: пунктуальність демонструє дисципліну, ввічливість, чесність та гарні манери.

Наукова новизна статті полягає в тому, що в ній досліджено проблематику пунктуальності як ділової міжкультурної компетентності крізь призму специфіки сприйняття часу представниками монохромних та поліхромних культур (за Е. Голлом); розглянуто сприйняття та осмислення часу в західних та східних культурах в контексті культури ділового спілкування.

Висновки. Культура поведінки ділової людини є запорукою успішної взаємодії з партнерами. Пунктуальність є глобальним стандартом і одним із найважливіших аспектів культури поведінки в діловому середовищі, показників ефективності ділового спілкування, міра здатності виконати певні домовленості вчасно. Як один із основоположних принципів ділового етикету, пунктуальність – це не лише дотримання розкладу, а демонстрація поваги, рівня професіоналізму та надійності відносно інших. Визнана глобальним стандартом ділового спілкування, пунктуальність все ж варіюється відповідно до специфіки домінуючої темпоральної тенденції, які проявляються: у схильності планувати, акцентувати увагу на вирішенні одного питання протягом визначеного періоду часу, дотримуватися домовленостей (монохромна культура) та наданні переваги ставленню, вмінню виконувати кілька завдань одночасно і адаптуватися до обставин (поліхромна культура). Ефективна міжкультурна комунікація представників різних культур в єдиному ритмі передбачає наявність спільних уявлень про пунктуальність, зокрема час очікування, попередній час та ін., іншими словами – сформовану ділова міжкультурна компетентність, що надає можливість нівелізувати конфліктні ситуації, пов'язані з різним сприйняттям часу.

Література

1. Бабятинська Ю., Гусейнова К. Суть та значення професійного дискурсу міжкультурної комунікації. *Правове життя сучасної України* : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (15 трав. 2020 р.). Одеса, 2020. Т. 2. С. 425-427.
2. Василенко О. Міжкультурна компетентність: поняття, структура, принципи та методи розвитку. освіта дорослих: *Теорія, досвід, перспективи*. 2022. Вип. 22(2). С. 59–67. DOI: [https://doi.org/10.35387/od.2\(22\).2022.59-67](https://doi.org/10.35387/od.2(22).2022.59-67).
3. Величко К. Ю., Тимохова Г. Б. Роль бізнес-комунікацій у зміцненні конкурентної позиції суб'єктів господарювання на міжнародному ринку. *Економіка і суспільство*. 2024. Вип. 69. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-69-40>

4. Давидченко І. Д. Проблеми міжкультурної комунікації у ділових стосунках Сходу. *Актуальні проблеми освітньо-виховного процесу та шляхи їх вирішення в умовах сучасних викликів* : збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської конференції з проблем вищої освіти і науки (15 листопада 2024 р.). Харків, ХНАДУ, 2024. С. 257–260.

5. Єлейко І. В. Значення національної культури у здійсненні економічної діяльності представниками різних країн світу. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Вип. 21. С. 77–82.

6. Лозінська Л. Можливості залучення міжнародних практик введення крос-культурної комунікації для розвитку консалтингу в Україні. *Академічні візії*. 2025. Вип. 50. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/2553> (дата звернення: 11.12.2025).

7. Хант Г. О. Поняття складова національно-маркованого концепту пунктуальність. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки: Філологічні науки. Мовознавство*. 2010. № 7. С. 224–226.

8. African, Asian, and European timekeepin. 2025. URL: <Ghttps://stpaulsslough.org.uk/african-asian-and-european-timekeeping/#:~:text=Asian:%20Many%20Asian%20cultures%20have,religious%20ceremonies%20and%20formal%20celebrations> (дата звернення: 11.12.2025).

9. Benoliel M. Negotiating Successfully in Asia. *Eurasian Journal of Social Sciences*. 2013. Vol. 1. pp. 1–18.

10. Corpas R. N. Rasgos de la cultura empresarial. Universidad de Sevilla, 2021. URL: <https://idus.us.es/server/api/core/bitstreams/a1f17192-c8d7-423d-a238-468cf6e37ce1/content> (дата звернення: 07.12.2026).

11. Hall T.E. The silent language. New York : Anchor Books, 1973 224 p.

12. Hall E. The hidden dimensions of time and space in today's world. - Toronto, 1988. 256 p.

13. Hofstede G. Culture's consequences: International differences in work related values. Beverly Hills, CA : Sage, 1980. 180 p.

14. Hofstede G., Bond M. H. Confucius and economic growth: New trends in culture's consequences. *Organizational Dynamics*. 1988. Vol. 16. Pp. 4–21.

References

1. Babiatynska, Yu., & Huseinova, K. (2020). The essence and significance of professional discourse of intercultural communication. Legal life of modern Ukraine: materials of the International Scientific and Practical Conference (May 15, 2020). Vol. 2 (pp. 425–427) [in Ukrainian].

2. Vasylenko, O. (2022). Intercultural competence: concept, structure, principles and methods of development. *Adult education: Theory, experience, prospects*, 22(2), 59–67. DOI: [https://doi.org/10.35387/od.2\(22\).2022.59-67](https://doi.org/10.35387/od.2(22).2022.59-67) [in Ukrainian].

3. Velichko, K. Yu., & Tymokhova, H. B. (2024). The role of business communications in strengthening the competitive position of business entities in the international market. *Economy and Society*, 69. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-69-40> [in Ukrainian].

4. Davydchenko, I. D. (2024). Problems of intercultural communication in business relations of the East. Current problems of the educational process and ways of their solution in the conditions of modern challenges: Collection of scientific works based on the materials of the All-Ukrainian conference on problems of higher education and science (November 15, 2024) (pp. 257–260) [in Ukrainian].

5. Yeleiko, I. V. (2018). The significance of national culture in the implementation of economic activity by representatives of different countries of the world. *Global and national problems of economics*, 21, 77–82 [in Ukrainian].

6. Lozinska, L. (2025). Possibilities of involving international practices of introducing cross-cultural communication for the development of consulting in Ukraine. *Academic visions*, 50. <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/2553> [in Ukrainian].

7. Hunt, H. O. (2010). The conceptual component of the nationally marked concept of punctuality. *Scientific Bulletin of the Lesia Ukrainka Volyn National University: Philological Sciences. Linguistics*, 7, 224–226 [in Ukrainian].

8. African, Asian, and European timekeepin. (2025). <Ghttps://stpaulsslough.org.uk/african-asian-and-european-timekeeping/#:~:text=Asian:%20Many%20Asian%20cultures%20have,religious%20ceremonies%20and%20formal%20celebrations> [in English].

9. Benoliel, M. (2013). Negotiating Successfully in Asia. *Eurasian Journal of Social Sciences*, 1, 1–18 [in English].

10. Corpas, R. N. (2021). *Rasgos de la cultura empresarial*. Universidad de Sevilla. <https://idus.us.es/server/api/core/bitstreams/a1f17192-c8d7-423d-a238-468cf6e37ce1/content> [in Spanish].

11. Hall, E. (1973). *The silent language*. Anchor Books [in English].

12. Hall, E. (1988). *The hidden dimensions of time and space in today's world*. Toronto [in English].

13. Hofstede, G. (1980). *Culture's consequences: International differences in work related values*. Beverly Hills, CA: Sage [in English].

14. Hofstede, G., & Bond, M.H. (1988). Confucius and economic growth: New trends in culture's consequences. *Organizational Dynamics*, 16, 4–21 [in English].

Стаття надійшла до редакції 06.03.2026
Отримано після доопрацювання 08.04.2026
Прийнято до друку 17.04.2026
Опубліковано 26.05.2026